

A n e t r æ e t

Nr. 83, december 2021

ISSN: 1603 – 0281

Så er vi i gang med vinterens foredrag.

Bornholms Slægts- og Lokalhistoriske Forening

Indhold

Puslespil med kanter	3
Åbent hus	4
Kød på slægten	5
Nyt fra Fotogruppen.....	6
Boganmeldelser	7
Nexø omkring år 1900	8
Et Årsskrift	12
En vestermariedrengs erindringer.....	13

Kære medlemmer.

Julen 2021 nærmer sig med hastige skridt, og det er igen tid til at være sammen med familien. Så er det måske også et godt tidspunkt at høre om de gode gamle dage, så man kan få alle hverdags historier med i sin slægtshistorie. De kan så gives videre til de næste generationer. Husk der er ingen tid at spille.

Vi har haft nogle rigtig gode arrangementer hen over efteråret, og nu håber vi ikke at Corona igen skal sætte hindringer i vejen for vores fremtidige arrangementer.

Jeg er dog kommet til den overbevisning, at vi ved vores arrangementer fremover, vil bede jer fremvise en Corona attest ved vores møder, så længe vi er i den situation som vi er i for øjeblikket.

Husk hvis du er et medlem der vil passe på dig selv, så tag et mundbind med, og alle opfordres også til hyppig brug af håndsprit.

Hold dig orienteret på vores hjemmeside: <https://bslf.dk/da/arrangementer.html>.

Formand Hans Ressel

Dato	Program – Husk at sætte kryds i din kalender
Onsdag 5/1 kl. 19	Slægtsforsker-Cafe på Ø-arkivet, Rønne Biblioteket
Lørdag 15/1 kl. 14	Gå på rov i dit famlietræ. Dorte Kofoed. Biblioteket
Onsdag 2/2 kl. 19	Slægtsforsker-Cafe på Ø-arkivet, Rønne Biblioteket
Torsdag 17/2 kl.19	Foto og billedaften. Elo Jacobsen. Biblioteket
Lørdag 26/2 kl. 19	Digitaliserede Matrikelkort. Anders Pihl. Biblioteket
Onsdag 2/3 kl. 19	Bliv familiens historiefortæller, Biblioteket
Søndag 26/3 kl. 14	Generalforsamling. Rønne Bibliotek, Salen
	Hold dig opdateret på https://bslf.dk/da/arrangementer.html

Puslespil uden kanter

Af Jens Aagesen

Salen var helt fyldt da Erik Kann besøgte BSLF lørdag den 24. oktober. Erik forklarede med et billede af nogle puslespilsbrikker, hvordan man starter med enkelte personer i ens "spil", men aldrig får afsluttet kanterne, da der hele tiden kommer nye "brikker" til.

Arbejdsskema

For at komme godt i gang henviste han til det basale håndværk:

Skab et system. Gerne med papir og et ringbind med skilleark.

Udarbejd et "Arbejdsskema", hvor du for hver person kan indføre væsentlige data. Her er det en god idé at se hvad andre tidligere har lavet. Husk her plads til kildehenvisning, så du altid kan finde tilbage til kilden.

Anetavlen

Man kan enten lave en anetavle, hvor slægtstræet langsomt breder sig op med grene i de forskellige familier og aner. Det giver et godt overblik.

Efterslægtstavlen

Her startes modsat oppe fra med et ægtepar, der fortsættes så med efterkommere børn, børnebørn, oldebørn osv.

Nummerering

Selve strukturen kan bygges op ved "Fortløbende" nummerering. 1-2-3-4-5

osv. eller "Brøknnummerering", hvor søskende får samme fortal 1/1, 1/2, 1/3. I flere slægtled efter, kan det så blive 1/1/3/2/1, (første barn, tredje barn, andet barn, første barn)
Endelig kan man vælge indrykning. Hvor hver generation rykkes en gang længere ind.

Start med en Proband

Efter disse overvejelser og beslutninger kan man gå i gang. Først vælges en såkaldt "Proband". En person man tager udgangspunkt i.

Men vent med søgningen på computeren! Start med en snak med gamle slægtninge inden det er for sent. Her kan spares meget tid og vigtige oplysninger gå tabt for evigt!

Statens Arkiver

Når man går i gang med søgningen på nettet, startes typisk med et fødselstidspunkt i en kirkebog, der findes tilgængelige på Statens Arkiver, sa.dk Herfra søges videre i Folketællingerne, der findes samme sted. Ved at krydse mellem de to kilder, kan man efterhånden få opbygget solide data til "Arbejdspapiret" for den enkelte.

Åbent hus

Af Jens Aagesen

I samarbejde med foreningen Danske Slægtsforskere holdt vi åbent hus for interesserede i Foreningshuset, Vestermarie Skole.

Danske Slægtsforskere

Aftenen indledtes præsentation af foreningen Danske Slægtsforskere, hvor formanden Kirsten Sanders fortalte om foreningens opstart med formålet: at udbrede viden om og forskning inden for slægts-, personal- og lokalhistorie i Danmark.

Foreningen har i dag omkring 8.000 enkeltmedlemmer og 47 lokalforeninger.

Gratis site

Hjemmesiden <https://slaegt.dk> er til fri afbenyttelsen for alle, men er man medlem får man et fyldigt magasin på 40-50 sider 4 gange om året.

En af fordelene ved den åbne tilgang har været, at man har fået overdraget sitet: www.doedsregister.dk og driver hjemmesider som arvinger ikke er interesseret i at fortsætte med.

BSLF

Hans Ressel fortsatte med at præsentere Bornholms Slægts- og Lokalhistoriske Forening, der blev stiftet den 24. marts 1987, med dengang 36 medlemmer.

Der planlægges 6 foredrag og 6 café-møder om året. Café-møderne holdes første onsdag i hver måned i vinterhalvåret på Ø-arkivet.

Derudover har vi et velkomstarrangement for nye medlemmer og den sidste lørdag i august, en fælles bustur ud i det blå.

Per Andersen og Kirsten Sanders Tips og gode links

Derefter fortsatte Kirsten Sanders sammen med Per Andersen, også fra Danske Slægtsforskere med at give gode råd og henvisninger til links.

En helt igennem givende aften for de fremmødte, og forhåbentligt også for tilgangen af nye medlemmer.

Kød på slægten

Puslespil med flere dimensioner.

Af Fie Ellebye

Den 13. november havde vi igen besøg af Erik Kann.

Der var mødt 50 medlemmer/ikke medlemmer op for at høre mere om kød på slægten, som var en fortsættelse af Puslespil uden kanter.

Beskrivelserne

Denne her gang gjaldt det om at fylde kød på skelettet og man bestemte selv hvor meget, for man blev alligevel aldrig færdig.

Der lyttes intenst efter guldkornene

Starten

Man skal starte med de grundlæggende livsdata såsom fødsel, dåb, konfirmation, vielse, død og begravelse.

De kilder man kan bruge er: Folketællinger, kirkebøger, jordemoderprotokoller, dødsattester, skifter, lægdsruller og aviser.

Kontrollér

Det man finder på folketællingerne SKAL altid kontrolleres i kirkebøgerne.

Soldaterne

Lægdsrullerne kan ikke undværes. Det er så kun mænd der står i dem, men der får man at vide fødested, flytninger, helbred, sociale forhold og aftjent værnepligt.

Det var et foredrag med mange gode fif, selv "gamle" slægtsforskere lærte noget nyt.

Erik Kann er populær

Skal opleves

Til slut vil jeg bare sige, at Erik Kann's herlige og skønne måde at holde foredrag på skal opleves og er meget svær at beskrive.

Nyt fra Foto-gruppen

Af Elo Jacobsen

Nu er vi rigtig kommet i gang i FOTO-gruppen. Der har været lidt udskiftning i gruppen, og vi er nu en m/k mindre end vi var sidste år, men det kører. Siden sommerferien er der taget 18.000 billeder, og tastet data ind på næsten lige så mange.

Fotoaften

Torsdag den 9. november holdt vi FOTO-aften, hvor der blev sat navn på 65 billeder ud af 625 billeder, det er ca. 10 %.

Billederne må dog først lægges på nettet, når de er 75 år gamle.

Digitalisér dine billeder

Af Elo Jacobsen

Kunne du tænke dig at få dine gamle – og nye – papirbilleder digitaliseret?

Kontakt mig på:

elo.jacobsen@outlook.dk

eller på telefon 30 49 26 51, så kan vi aftale hvornår og hvordan vi gør det.

Til eftertiden

Ø-arkivet er jo meget interesseret i **alle** billeder, så hvis de må få en kopi, bliver de glade, men det er ikke noget de behøver at få - det er helt frivilligt - du kan alligevel godt få dine billeder digitaliseret.

Nemmere på computer

Jeg har selv digitaliseret alle min morfars, farfars, fars, mors, svigermors og

egne album, og alle album (40-50 stykker) bliver snart afleveret på Ø-arkivet – de fylder så meget herhjemme, og vi kigger sjældent i dem. Det er også meget nemmere at slå billederne op på en computer.

For eftertiden

Når fotoalbum bliver afleveret på Ø-arkivet, bliver de bevaret for eftertiden, så kan dine tip-tip-tip-..... oldebørn også se dem.

Ryger de i forbrændingen på BOFA, er der ingen der får glæde af dem.

Selv har jeg f.eks. digitaliseret mit brudebillede.

Boganmeldelse.

Af Jens Aagesen

Årsskrift, årgang 2021, nr. 2
illustreret. 106 sider, 100 kr.
Bornholms Ø-arkiv.

For andet år i træk udgiver Bornholms Ø-arkiv et Årsskrift.

Med udgangspunkt i de mange nye afleveringer man har modtaget i årets løb, giver man her et indtryk af hvad der afleveres og som du evt. kan få tilgang til i den slægtsforskning.

Her er en beskrivelse af Arbejdslejren i Almindingen, erindringer fra en amatørfotograf, en udvandrer og en vester-mariepige.

Beskrivelser af Hytten på Rønne Havn, kokebøger, oplevelser fra russertiden og indblik i nogle Stenseby-breve.

Som noget nyt ligger nu hele Nyker Lokalhistories Arkiv nu også her.

Årets tilgang

Bagerst i bogen findes en samlet fortegnelse over hvilke arkivalier der er indleveret fra okt. 2020 – okt. 2021. En både spændende, men også inspirerende bog, som de fleste slægtsforskere bliver glade for.

Boganmeldelse.

Af Jens Aagesen

GÅ PÅ ROV I DIT FAMILIETRÆ
Bliv familiens historiefortæller,
Af Dorte Kofoed, 116 sider, stift bind.
Pris 270 kr. Forlaget Adskjær.

En bog med vejledninger og opfordringer til at blive familiens historiefortæller.

Dorte Kofoed øser flot af sine egne erfaringer med slægtsforskning i 20 år. Bogen er inddelt i 8 afsnit, med hver sin indgang til at opsøge fakta og historier i din slægt.

DNA-test, mød din fremmede slægt, udvandring, breve, en snak med ældre slægtninge, søgning i arkiver og aviser.

Hun kommer også ind på epidemier, mord og selvmord og søgning i gamle klenodier.

Bogen er rigt illustreret med mange portrætter og klip.

God til at få inspiration og vejledning i at slægts forske. Især for nybegyndere.

Dorte holder foredrag i foreningen den 15. januar og sælger her sin bog for 200 kr. på dagen. (normalt 270)

Hjemmeside:

www.kofoedshistorier.dk

Nexø omkring år 1900

Lone Pedersen har fundet nogle papirer hvor hendes morfar Herman Munch fortæller om sin barndomsby Nexø, hvor han blev født i 1888.

Jeg husker udmærket hvordan min Barndomsby Nexø så ud i min Barndom, selv om den unægtelig har forandret sig meget, ikke mindst efter det russiske Bombardement i 1945.

Men det må siges at det trods alt er til det bedre.

De hygiejniske Forhold dengang var forfærdelige. Det var vel ikke værre i Nexø end andre Steder, men folk havde ikke rigtig forståelse af hvilket Griseri der faktisk var mange Steder.

Værtshus i Aasen

Der var en gammel Kone, Mads Kofoeds Enke, som havde et lille Værtshus i Aasen. Her kunne man købe en Syp og en halv Bolle for 8 øre.

Man kunne naturligvis få andet også, og jeg husker tydeligt, hvordan der så ud.

Foruden Beværtningen havde hun også et andet Erhverv.

Hun handlede med Ben og gamle Klude.

Bedst som hun sad og sorterede sine gamle Laser skulde hun ind og servere og så skulle hun lave Mad.

Medens den stod og snurrede, sorterede hun Ben og Klude igen.

Jeg tror ikke hun vaskede hænder ind imellem.

Hesteslagter

I Gården bag Værtshuset lå en længe, som hun lejede ud til en Hesteslagter som just ikke led af Rengøringsvanvid. Der var rent ud sagt modbydelig stank om Sommeren.

De gamle Krikker han købte til slagting, fik vi Drengene lov til at køre Ærinder med rundt i Byen og til Møllen inden han slagtede dem.

Det foregik for øvrigt med en gammel Rytterpistol som han satte for Panden af dem.

Sygestue, Asyl og Fattiggård

Midt på Torvet lå Arbejdsgården. Det var en firlænget Gaard hvor de subsistensløse havde deres Hjem.

Der var også en Sygestue og Asyl. Jeg gik der da jeg var 6 år. Det var hos en meget streng Dame, der forstod at holde Justits. Hun havde en Tæppebanker, hun kaldte "Krabasking". Den skulle nok få os unger til at lystre. Hun var for øvrigt dygtig og forstod at lære fra sig.

Når vi havde Frikvarter rendte vi ud i Gården og kunne stå og kigge ind i Sygestuen. Vi fandt det meget interessant, men jeg tror næppe, at de syge fandt nogen Fornøjelse i at se vore Ansigter presset mod Ruden.

Den indvendige gårdsplads

Henne i den ene Krog i Gården forrettede de mandlige Beboere deres Nødtørft.

Også Bækkenerne fra Sygestuen blev hældt ud her. Det flød under Gærdet ud på Gaden og den Aroma, der var, kan slet ikke beskrives. Uha!

Og så var der Rotter, store modbydelige Rotter, de var store som Hankatte. UFF!

Jeg husker et andet sted i Byen, hvor WC'et var indbygget i et Sandstensgærde lige ud til Gaden. Det flød altid ud derfra, og tænk så på, at Kvinderne dengang altid gik med lange Skørter. Ikke så mærkeligt at den store Difteri-epidemi krævede så mange Ofre, da den rasede.

Stor Børnedødelighed

Det var vel i 1895 eller 96. Jeg var vel 8 år dengang. Jeg husker, jeg sammen med min Mor kom på Besøg et Sted, hvor der lå to syge Børn. En dreng og en Pige. De lå sammen i samme Seng og var meget dårlige. Konen der passede dem, gik med et lille Barn på Armen. Drengen døde først.

Et par dage efter spurgte Pigen efter sin Broder. De svarede, at han var død.

”Så dør jeg også”, sagde hun.

Det kom til at passe.

Hun døde Dagen efter.

Lægerne kunne næsten intet udrette.

Sand på Gulvet. Halm i Sengen osv.

Hvad skulle de stille op?

Ikke mange penge

Jeg blev heldigvis ikke selv syg. Vi var 8 Børn. Far var smed. Han tjente 9 kroner om Ugen, det var ikke store sager. Mor måtte passe på, for at få det til at gå rundt.

Vi Børn samlede kokasser sammen på Gaden. De blev lagt til tørre, for om vinteren var det udmærket Brændsel.

Det var der mange der gjorde dengang. Der var nok at få fat på.

Der lå jo mange Gårde og Ejendomme inde i Byen. Når så Køerne blev trukket på Marken og hjem faldt der altid noget af.

Vogterdreng

Kommunen havde et Jordareal udenfor byen ved Homannegård. Græsset solgtes til Bønderne i Byen.

Først blev Græsset mejet. Når det så var groet lidt op igen, gik Dyrene på Græs.

Jeg har mange Gange vogtet Køer her. Vi trak Dyrene ud om morgenen.

Når det var Tid at gå hjem, kom et Barn inde fra Byen og gav Signal!

Så sang vi alle den gamle Sang: ”Hå driv hjem”. Så kom Dyrene selv. De gik løse hele Vejen hjem og drejede selv ind i Gårdene efterhånden som vi passerede forbi.

Liv og glade Dage

I Nexø var der dengang nogle store Købmandsgårde, men det var der jo i alle de bornholmske Byer på den tid. Jeg husker dengang man uddybede Havnen. Det var samme år som man anlagde Jernbanen. Det medførte godt arbejde for mange, men samtidig mere Drikkeri. Der var ofte Slagsmål og spektakel, når de forskellige havde fået for meget inden for Vesten.

Så var der Brændevinsbrænderiet. Der blev solgt en masse brændevin til hele øen. Nexøbrændevin var populært. For at lette Arbejdet lagde man de store Tønder, den skulle sendes i, ude på Fortovet. En meget stor Tragt blev stukket i, og så bar en mand Brændevinen ud i store Spande og hældte i. Engang kom en særlig tørstig Sjæl forbi medens det stod på og så snart manden havde tømt sine Spande og vendte Ryggen til, foer han hen og stak hovedet ned i Tragten og drak indtil det forsvandt i Tønden.

Det Nummer lavede han mange Gange og til sidst segnede han om på Fortovet, fuldkommen bedøvet. Sådan noget husker man altid.

Udflugt til Lystskoven

Noget andet jeg også mindes fra min Barndom var Søndagsskolens Udflugter til Mosen i Lystskoven.

Der var en Kaptajn Sonne og gamle Fru Brygger Berg. De gjorde Dagen særlig festlig og gav alle os Børn Smørrebrød og Mælk.

Kaptajnen fortalte Eventyr, og det hele var så dejligt. Det var en stor Oplevelse for mig dengang.

På Vejen hjem standsede vi udenfor Fru Bergs Hus og råbte Hurra! En sådan Dag kunne man tale om i lange Tider efter.

Da jeg var blevet konfirmeret, kom jeg ud at tjene et halvt år på Puggegaard.

Jeg havde det godt der.

Folkene, tre Søskende, to Søstre og en Broder, var vældig flinke, men meget gammeldags selv efter Datidens Forhold.

De bagte selv alt Brød, det gjorde man for øvrigt på så at sige alle Gårde dengang.

Der var en ovn i Bryggerset. Den blev fyret i med Enebuske, Lyng og Kvas. Når den var varm nok, når den var hvid som man sagde, blev Asken raget ud og en fugtig Klud stukket ind i Ovnen og det værste Støv tørret op.

Så blev en Snes Lispundsbrød og fire-fem Hvedebrød lagt ind i Stedet for.

Så havde de en stor flad Sten, der passede omtrent til Hullet. Den blev sat for, og så kom Broderen kørende ind med en Trillebør fuld af Komøg. Han krængede Ærmerne op og så tætnede han Mellemrummet mellem den flade Sten og selve Ovn.

Man kunne ikke bruge Ler da det sprækkede og det andet havde man jo lige ved Hånden. Det brugtes skam mange Steder.

Når der så var gået en passende Tid, var Brødet bagt og blev taget ud. Det blev lagt ind på Sengene med Bunden opad.

Om aftenen når det var kølnet af, blev det lagt på "Brøfjæled", det var en planke, der hang i to Reb oppe under Hanebjælkerne på Loftet. Det var for at ikke Rotter eller Mus skulle få fat i det.

Det smagte vældig godt, men efterhånden var det noget tørt. Vi bagte jo kun to Gange i det halve år jeg var der.

I skomagerlære

Bagefter kom jeg i Skomagerlære hos Skomager Lund i Nexø. Lønnen var lille men passede vel med de Priser vi havde dengang.

Et par håndsnydte langskæftede Fedtlæderstøvler kostede 16 kr. Et par Herresko kostede 2,75 kr. at få forsålet, et par Damesko 1,75 kr.

Jeg stod i Lære i tre År og flyttede senere til Svaneke, hvor jeg arbejdede hos Skomager Marcher.

Eget Værksted

I 1908 kom jeg til Østermarie hvor jeg startede eget Værksted i Madsesgade. Siden arbejdede jeg med små Afbrydelser i 38 år, (fra 1912 til 1950) hos Skomager Alfred Nielsen også i Østermarie.

Herman bagerste række til venstre.

I min fritid spillede jeg musik. Jeg spillede sammen med Herman Hammer i mange år. Han var en dygtig Musiker og en god Kammerat.

Han havde både Hornorkester og Danseorkester. Jeg var med i begge.

Vi spillede meget rundt omkring. Vi var også på med Foreningsudflugter både til Sjælland og Sverige.

Her på Øen fartede vi meget rundt, men det var ikke i Bil i de Dage.

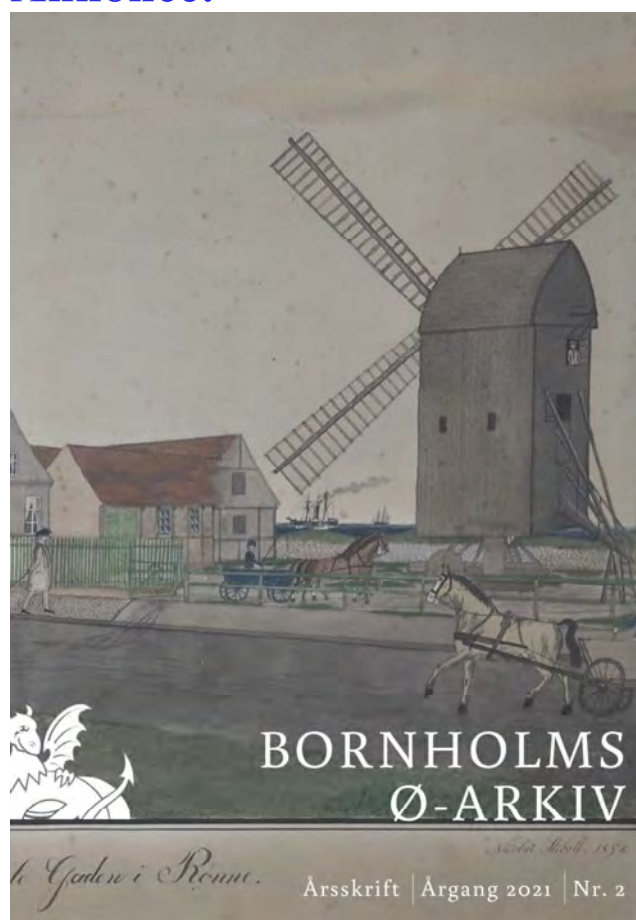
Det foregik på Cykle eller Hestevogn. Om Vinteren i Kane.

Jeg husker engang vi skulle til Nexø og spille til Skipperbal. Det var om Vinteren og det var et forrygende Vejr i Østermarie med masser af Sne.

Vi fik en Kane at køre i, men da vi nåede Ibsker, var der næsten ingen Sne. Hestene slæbte som Bæster, og da vi kom hjem igen ud på Natten var Kanten næsten slidt op!

*Herman Munch døde i 1968,
han blev 80 år*

Announce:

Bornholms Ø-arkiv udgiver årsskrift
Ø-arkivet gentager succesen fra sidste år og udgiver endnu et årsskrift med spændende artikler for alle med interesse for slægtsforskning og lokalhistorie.

Artiklerne tager udgangspunkt i de arkivalier, vi har modtaget i årets løb, og de temaer, vi har arbejdet særligt med – og vi kommer godt omkring i krogen af Bornholms historie.

I årsskriftet for 2021 finder du artikler om udvandrede bornholmere; visionære og modige mænd, der rejste om på den anden side af kloden i 1800-

tallet, samt om dem der blev herhjemme, dyrkede jorden og gjorde tjeneste i Bornholms milit.

Du kan læse om Arbejdslejren i Almindingen og Hytten på havnen. Om kugebøger, brevsamlinger og dokumenter, der fortæller slægtshistorie. Om russerne på Bornholm i 1940'erne, og amatørfoto grafen fra Olsker, der dokumenterede livet på et husmandssted i 1920'erne.

Læs om lokalarkiverne i Svaneke og Nyker, og hvad der sker med deres arkivalier, når de overdrages til os.

Årsskriftet kan købes på Ø-arkivet for 100 kr. fra den 25. november, samt hos William Dam i Rønne og Bog & Idé i Nexø.

Hvis du ikke har nået at læse årsskriftet fra sidste år, kan det også stadig købes på arkivet.

Årsskriftet er en oplagt julegave, mandelgave eller værtindegave.

Hold dig opdateret på arkivets hjemmeside **oearkivet.brk.dk**

Ejn vestermariahorra:

Lars Peter Dahl, tidligere pedel på Knudsker Skole, fortsætter her sin fortælling om sin barndom på Nørregård i Vestermarie.

Neden for Edith boede Marie Jensen ”Kranse-Marie”. Hun var det vi i dag kalder enlig mor.

I starten holdt hun hus for sin gamle far, Christian Dahl, en fætter til min far. Men efter hans død blev hun boende sammen med et par søstre, og sine egne børn.

Meget fattige

Jeg kan ikke huske hvor mange hun havde, men der var i hvert fald en pige og en dreng, pigen hed Lilly. Hun var på alder med sin mors søster, der hed Louise, og dem gik jeg i skole sammen med.

De var meget søde, men undseelige, måske fordi deres hjem var meget fattigt.

Dygtige

Jeg kom ofte og legede med dem. Vi havde det altid sjovt.

De havde en masse forskellige spil, og de var meget dygtige til at spille, så de vandt næsten altid. De var også meget dygtige i skolen, men legede næsten aldrig med de andre piger, og jeg måtte aldrig fortælle at jeg havde leget med dem, det ville de ikke have.

Kaniner i halmtaget

Deres hus var meget gammelt og faldefærdigt. Der var halmtag, det vil sige den nordre længe var hullet som en si, for de havde et utal af kaniner og de boede overalt. Selv oppe i halmtaget. Man kunne sommetider se en hel masse drøne op og ned ad taget i vild leg.

Det var sjovt at se, men de ødelagde næsten hele huset, og efterhånden blev de så mange at de begyndte at flytte ud i skoven, og så måtte naboerne holde klapjagt på dem.

Jeg ved ikke hvor mange de skød, men det var nok nødvendigt, da de begyndte at blive en plage.

Flere år siden brændte hele ejendommen, og nu står der en ny pæn en, med fremmede folk.

Tiden går videre, og det skal den også, bare jeg må beholde mine minder.

Kongstube Slot

Lige nedenfor huset går Tingstedåen, med sine dejlige enge, men det kommer jeg tilbage til senere, når jeg fortæller om min skolegang.

På den anden side af åen ligger Kongstube, en lille ejendom på vel henad 20 tønder land.

Dengang virkede den næsten ligesom et lille slot.

Der var et tårn på stuehuset, firkantet, ret stort, og så meget majestætisk ud. Her boede familien Rømer. Der var to piger. Judith og Lilly, som var noget ældre en mig, og så en dreng som hed Orla, et år yngre end mig. Han var en

meget sød fyr, men havde en talefejl, han kom ikke til at tale rigtigt før han blev stor, og det hæmmede ham noget. Han fik ikke så mange kammerater, men jeg kom ofte derned.

Han havde så meget legetøj, og var så hyggelig at lege med, og så var hans mor så rar.

Vi legede ofte oppe i tårnet. Der kunne vi se langt omkring, det var en oplevelse i sig selv, og så kom fru Rømer altid med noget lækker, saftvand og kage som vi nød sammen med udsigten.

Ludvig og Petra

Vest for Kongstube boede Ludvig og Petra, et søskendepar, som havde en lille ejendom, med en hest, et par køer, lidt grise og noget fjerkræ.

De ernærede sig ved at gå på arbejde på gårdene, men de var så utroligt glade for os børn, så vi elskede at komme derned.

Vi fik altid en masse godter, blandt andet kandis, noget brunt brocheagtigt med små hvide tråde i.

De var godt nok for søde for mig, så jeg puttede dem altid i lommen, så fik min broder Hugo dem når vi kom hjem. Han var ikke så sart som mig, hvad angår søde sager.

Over 150 kg

Petra var noget af det tykkeste jeg har set af en kvinde, og så var hendes ben unaturlig korte, derfor var hun meget lille.

Jeg kan huske engang de skulle have slagtet til jul, så skulle vi veje den først, og den vejede tæt ved de 300 pund, så sagde Petra, ”Det er jo ikke engang så meget som jeg vejer!”

Jo sagde min far, det tør jeg godt vædde med dig om;

Far tabte, Petra vejede 313 pund.

Jeg var dybt imponeret, men når jeg tænker på hvad de to satte til livs, så er det ikke så mærkeligt med alle de pund, for selv om jeg ynder lidt fedt på flæsketegen, så var deres snarere lidt kød langt inde i fedtet.

Men hun lavede verdens bedste grisetæer i sky, og så måtte jeg spise lige så mange jeg orkede, uden for meget rugbrød til som derhjemme, og så lavede hun en kråsesuppe, som jeg aldrig har smagt magen til!

Mælkeslæb

Langs med skellet mellem Kongstube og Nørregård, havde Ludvig mælkesti. Den var vel 300 meter lang.

Der måtte han hver dag trække sin mælkekande på en lille vogn, helt op til Kongstubevejen, og når mælkekuksen kom tilbage, var det Petras tur til at hente den igen.

Det var drøjt for hende, og hvis hun fik øje på en af os, så skulle vi gøre det, og det ville vi jo også heller end gerne, for så vankede der altid en lille belønning, selvom vi gerne havde gjort det, bare for at hjælpe hende.

Jeg kan også huske når vi om vinteren skovede i den ende af skoven, kom

hun altid ud og råbte: "Så e dær kaffe!"

Og det varmede næsten dobbelt.

Bialita

Længst mod vest, boede Ottesens. Deres hus hed "Bialita".

Det var også en lille ejendom med måske et par tønder land til.

Det var nok til at de kunne føde en ko, men ellers ernærede de sig ved at gå på dagløn på nabogårdene.

Bialita var meget gammel, der var mange lerklinede vægge og stråtag over det hele.

På stråtaget voksede der altid en masse husløg. Det var så hyggeligt, og så havde de en fantastisk have, fuld med gamle stauder.

Guldberg Ottesen

De havde kun en datter. Hun hed Guldberg. Hun var lidt ældre end mig, men var altid så rar når jeg kom der ned og besøgte dem.

Fru Ottesen vidste ikke alt det gode hun skulle gøre.

Vi spillede en hel masse spil og ofte kort.

De kunne så godt lide at spille Rommy, men på en eller anden måde lavede de det sådan så jeg altid vandt.

Jeg tror de snød lidt for at gøre det så godt, for så skulle jeg have en lille præmie og det var altid en lille sjov ting.

En sæbegris

Engang under krigen kan jeg huske at jeg fik en sæbegris, den var af 80% sæbe og da vi dengang kun kunne få 40% sæbe, var det helt fantastisk. Den kunne rigtig skumme og jeg måtte også gemme den derhjemme, for de ville alle prøve den.

Da jeg fik den troede jeg det var marcipan! Jeg bed i den, men føj hvor det smagte.

Det morede de sig vældigt over.

Lytteapparat

Ottesen havde også radio længe før andre.

Det er den første radio jeg kan huske, det var et såkaldt krystalapparat.

Man kunne kun høre en ad gangen.

Man skulle have en slags øresnegl på.

Det var en kæmpe oplevelse at sidde og høre den skrig og hyle, for så en gang imellem at høre nogen der sagde noget. Den var Ottesens meget stolt af.

Plommegård

Vest for Nørregård ligger Plommegård. Der boede min Faster og Onkel. Faster Petra og Onkel Magnus. Det var også et dejligt sted at komme på besøg. Faster lavede bare verdens bedste æbleskiver, og så var de meget større end dem Mor lavede, og så fik vi alt det

lækreste syltetøj til.

Plommegård

Faster havde en åben skorsten i bryggerset, der røgede de en masse ting: Pølser, skinker, flæskeskæber og meget andet.

Det smagte godt som pålæg, og Faster skar altid nogle tykke skiver pålæg, så det var godt at drikke formiddagskaffe hos hende.

Lang pibe

Onkel Magnus røg altid på en lang pibe med porcelænshoved, der var fint dekoreret med landsoldater og faner, og så et fint sølvlæg på.

Indenfor i stuen til venstre for døren, stod hans tobaksbord. Det havde flere rum.

Et med tobak, et til den øverste aske, når han kradsede piben ud, et til det ikke helt forbrændte tobak, som skulle øverst i næste stop, og så et rum med remedier til at kradse piben ud med.

Det var en hel ceremoni når han skulle ryge, for når piben var rensat og blæst grundigt igennem, (Onkel blæste altid så han var helt rød i hovedet) så tog han en ny pibe, stoppede først ny tobak ned i bunden, så noget af det gamle der

ikke var helt udbændt, og så skulle der tændes med en fidibus.

Jeg glemmer det aldrig!

Jeg kan næsten endnu fornemme den rædselsfulde lugt der bredte sig i stuen. Men Onkel nød det virkelig.

Lig i den bedste stue.

Onkel Magnus døde da jeg var 10 år. Det var faktisk også en stor oplevelse. Han blev lagt i kiste og anbragt i den bedste stue og der skulle vi ind og se ham når vi kom derhen. Så gik vi højtideligt efter Faster hen til kisten.

Så fjernede hun et lagen der var lagt over ham, og der lå han så. Akkurat som når han lå på sofaen og sov, med munden på vid gab og den eneste for-tand lysende hvid.

Jeg var ikke sikker på om han ikke bare sov, men da han ikke snorkede, måtte det jo være rigtigt.

Begravelsen

Jeg kan ikke huske hvor længe han lå der, men en dag fik vi vores bedste tøj på, for nu skulle Onkel begraves.

Da vi kom til Plommegård var ligvognen allerede kommet og naboer og venner var forsamlede inde i folkestuen.

Der fik vi så kaffe og håndmadder, og folk snakkede højrøstet.

De så ikke ud til at være særlig kede af det, og det kunne jeg ikke forstå.

Jeg var meget ked af det, jeg savnede min Onkel.

Låget skruet fast

Efter kaffen gik vi alle ind til kisten. Der sang vi: "Kirkeklokke ej til hovedstæder", og så blev låget skruet på kisten. Det kunne jeg ikke lide. Hvorfor skulle det skrues fast, Onkel kunne jo alligevel ikke komme nogen steder. Da græd jeg lidt.

Så kørte vi til kirken, det vil sige der var mange der gik bag efter ligvognen. Det var en lang tur.

Jeg var meget træt da vi nåede frem. Selv begravelsen kan jeg ikke huske noget om.

Dahls Minde

Nord for Plommegård ligger Dahlsminde. Der boede en familie Hansen. De havde en datter som hed Inge. Vi gik i skole sammen. Hun var meget klog og meget stille.

Jeg kom derhen en gang imellem, men det var sjældent, og jeg kan ikke huske ret meget om dem.

Pilegård set fra dammen.

På den nordre side af landevejen, lige over for Nørregård ligger Pilegård. Det var vel nok det sted jeg kom mest, for den ældste søn, Olaf var samme alder som mig og vi var meget sammen.

Vi fulgtes meget ad, legede meget med små skibe i dammen. Vi byggede skibe af alt hvad vi kunne finde.

Vi havde somme tider en hel flåde, så sendte vi den ud på vandet, og så skulle vi se om vi kunne ramme den med små sten. Det var vældig sjovt. Olaf var meget dygtig til at spille klaver, og jeg sad mange gange og beundrede ham når han spillede. For selv om vi havde klaver stående derhjemme, har jeg aldrig kunnet spille andet end "Gubba Noa".

Ålegilde

Neden for Pilegård går der en å, og det var også en vældig legeplads. Vi fangede fisk og især ål. Dem var der mange af.

Især om efteråret, da havde far en ruse dernede, og hvis det havde været en rigtig regnvejrsmat, kunne der være en hel sæk ål om morgenen. Så blev der rigtig ålegilde.

Alle naboerne fik også så mange de kunne spise.

De var næsten umulige at fange med hånden. De er så glatte, og så lynende hurtige, så de smuttede altid fra os, men derfor var det alligevel sjovt at prøve, og når vi var heldige at få et net om dem måtte de give sig.

Ude på marken var der en lavning, og inden det blev vinter, blev der slået en kraftig pæl i jorden, midt ude i lavningen, for den blev altid fuld af vand. Om efteråret og når det så frøs, blev der en stor skøjtebane, så blev der sat

en lang lægte på enden af pælen og i enden af lægten bandt vi så en kælke. Så skubbede de store lægten rundt og kælken fik en vanvittig fart på. Det kaldtes ”Kattesnorre”.

Jeg kunne bare aldrig tåle at køre rundt. Heller ikke hverken gynges eller vippe, så blev jeg søsyg.

De store morede sig ofte med at sætte mig på kælken og holde mig fast, men efter bare to omgange måtte de slippe da jeg kastede op, og havde det skidt længe efter.

Det skete også at kælken røg af lægten når der kom for meget fart på. Så endte den langt ude på marken.

Lun halmstak

Ude bag ved gården bag ved gården var der en masse halmstakke som vi boltrede os i. Vi lavede store huler langt ind i stakken. Der var så lunt, så vi kunne være der lige meget hvor koldt det var udenfor, og så lavede vi glidebaner fra toppen, det var vældig sjovt.

De havde en lænkehund, den var frygtelig arrig så vi turde ikke komme i nærheden. Ikke engang børnene kunne nærme sig den.

Jeg syntes altid det var meget synd for den, men det var der ikke noget at gøre ved. Jeg spurgte engang hvorfor de havde den, når de ikke kunne kæle med den?

Det var for at høre hvis der kom fremmede, sagde de. Men den gøede hele tiden, så det var svært at forstå.

Flink fodermester

På et tidspunkt fik de en ny fodermester, han var rigtig rødhåret og så lang så lang, så jeg aldrig havde set så høj en fyr før. Han gik uden strømper, selv om vinteren. Men han var så rar. Han elskede at lege med os, og havde en tålmodighed uden grænser, så vi børn elskede ham, og hjalp ham med alt muligt.

Hvor mon han er endt henne i verden?

Jeg kan huske vi engang legede inde i stuen, så kom Sode og sagde nu måtte jeg hellere gå hjem, for fru Sode var blevet syg. Jeg blev helt underlig og skyndte mig hjem. Men mor grinede bare, og det syntes jeg var mærkeligt. Men dagen efter kom Olaf farende og fortalte at han havde fået en lillebror, og at hans mor var slet ikke syg. Det forstod jeg ikke for Sode var en mand der ikke kunne finde på at lyve, og han havde jo sagt at fru Sode var syg! Der havde Olaf og jeg nær blevet uvenner. Men det endte nu med at jeg fulgte med ham hjem for at se på lillebror.

Olaf Sode som ung mand

Fodbold

Vi spillede meget fodbold. Men vi måtte ikke spille inde i gården, for så gik det bare ud over vinduerne. Men engang vi havde pumpet fodbolden og prøvede den ved at slå den i jorden inde på gårdspladsen, kom Sode. Han sparkede så til bolden for at drille os, men så ramte den Olaf i hovedet og fortsatte lige hen igennem en rude. Først kikkede han forbavset. Men så gav han sig til at grine. Heldigvis! For vi kunne heller ikke holde os.

Alle måtte hjælpe til

Hjemme på gården var der altid noget der skulle gøres, og helt fra små af havde vi altid sysler der var vores. Vi skulle bære brænde ind til komfuret og til kakkelovnene. Vi skulle fodre høns, gæs og ænder, pille æg ind og så hjælpe med malkningen. Jeg var ikke mere end fem-seks år da jeg lærte den kunst. Noget var sjovt, men andre ting kunne være møgkedeligt og tungt.

Sten kom op af jorden

Om foråret skulle vi altid ud på markerne og pille sten. Vi fik hver en gammel spand og så jokkede vi op og ned ad agrene. Jeg fik altid huden slidt af fingrene og ondt i ryggen af at slæbe den tunge spand. For bare den var halv fuld af sten, syntes jeg det var drøjt.

Det værste var at man aldrig blev færdig. For året efter var der lige så mange igen.

Det var ligesom de voksede op af jorden, når der blev pløjet.

Det var også drøjt at hakke roer og tage roer op. Jeg fik altid nederdrægtig ondt i ryggen.

Holdt jeg en pause for at rette ryggen, sagde de voksne altid: ”Du har ingen ryg. Det er bare en sima* som røven hænger i. Den kan ikke gøre meget ondt.”

Jeg var ofte så ond, så jeg ønskede de andre også kunne få rigtig ondt i ryggen, men det var altid kun mig der fik det.

*Bornholmsk udtryk for en snor, Espersens ordbog.

(Fortsættes i næste nummer...)

Åbningstider Bornholms Ø-Arkiv:

Mandag:	10:00 – 15:00
Tirsdag:	Lukket
Onsdag:	Lukket
Torsdag:	10:00 – 15:00
Fredag:	10:00 – 13:00

Foreningens Facebooksgruppe:

”Bornholms Slægts- og Lokalhistoriske Forening” er en lukket gruppe kun for medlemmer.

Du kan få godkendt din ansøgning, hvis du skriver dit medlemsnummer på anmodningen.

Foreningens hjemmeside:

www.bs1f.dk

Afsender: Bornholms Slægts- og Lokalhistoriske Forening, Storegade19a, 3790 Hasle, DK

Bestyrelsen

Formand: Hans Ressel

Tlf.: 30 13 81 82

E-mail: fm@bslf.dk

Næstformand: Elo Jacobsen

Tlf.: 30 49 26 51

E-mail: nf@bslf.dk

Kasserer: Tonni Jørgensen

Tlf.: 56 96 45 58

E-mail: ks@bslf.dk

Sekretær: Fie Ellebye

Tlf.: 24 93 15 15

E-mail: sk@bslf.dk

Best. Medl.: Susanne Ressel

Tlf.: 56 95 81 82

E-mail: 1bm@bslf.dk

Best. Medl.: Jørgen Elleby

Tlf.: 42 19 90 91

E-mail: 2bm@bslf.dk

Best. Medl.: Palle Pedersen

Tlf.: 40 30 92 83

E-mail: 3bm@bslf.dk

Suppleant: Erik Hørringsen

Tlf.: 25 72 25 84

E-mail: 1s@bslf.dk

Suppleant: Jack Funch

Tlf.: 24 67 11 73

E-mail: 2s@bslf.dk

Anetræet

Redaktionen afsluttet 28. november.

Redaktør

Jens Aagesen

Erfaringer og artikler du synes kunne have interesse for os andre, sendes til:

red@bslf.dk